

1.9.2016

Kehys ry:n lausunto ulkoasiainministeriölle koskien EU:n ja Kanadan välistä vapaakauppasopimusta (CETA)

Kehitysyhteistyöjärjestöjen EU-yhdistys Kehys ry kiittää ulkoasiainministeriötä lausuntopyynnöstä koskien EU:n ja Kanadan välistä vapaakauppasopimusta (CETA). Lausunnossamme kiinnitämme huomiota erityisesti CETA-sopimuksen vaikutuksiin kehitysmaihin sekä johdonmukaisuuteen suhteessa EU:n kehityspoliittisiin tavoitteisiin¹ ja YK:ssa sovittuihin kestäväen kehityksen tavoitteisiin ja toimintaohjelmaan, Agenda 2030:een.

Kehys ry suhtautuu CETA-sopimukseen kriittisesti ja näkee siinä vastaavanlaisia riskejä ja ongelmia kuin EU:n ja Yhdysvaltojen välisessä TTIP-vapaakauppasopimuksessa. Myös lukuisat muut järjestöt ovat sopimuksesta huolissaan. TTIP- ja CETA-kauppasopimuksia vastustava eurooppalainen kansalaisaloite keräsi yli 3 260 000 allekirjoitusta². Mielestämme **CETA-sopimukseen sisältyy niin suuria ristiriitoja suhteessa kansainvälisiin kestäväen kehityksen periaatteisiin, ettei sopimusta toistaiseksi tule allekirjoittaa**. Mikäli sopimus kuitenkin allekirjoitetaan, on varmistettava, ettei sen soveltaminen vaaranna tai heikennä EU:n kehityspoliittisia päämääriä eikä Agenda 2030:n toteuttamista.

Sopimuksen toimeenpanon ja soveltamisen osalta haluamme kiinnittää huomiota seuraaviin seikkoihin:

- Sopimuksen vaikutukset ulottuvat paitsi Euroopan unioniin ja Kanadaan myös kolmansiin maihin ja koko globaaliin järjestelmään. Sopimusta ja sen vaikutuksia tulee arvioida suhteessa YK:ssa sovittuihin kestäväen kehityksen tavoitteisiin ja toimintaohjelmaan niin alueellisella kuin globaalilla tasolla.
- On varmistettava, että sopimuksen investointisuojaajärjestelmä ja riitojenratkaisumenettely eivät hankaloita ympäristönsuojelun ja ihmisten hyvinvoinnin edellyttämää sääntelyä.
- CETA tulee todennäköisesti toimimaan mallina kehitysmaiden kanssa solmittaville vapaakauppasopimuksille, joten tulee varmistaa, että esimerkiksi sopimuksen riitojenratkaisumenettelyt ovat sovellettavissa myös kehitysmaissa kanssa ilman pelkoa demokratian tai ympäristön vaarantumisesta.
- CETA ei saa hankaloittaa EU:n toimia kasvihuonekaasupäästöjen rajoittamiseksi tai pyrkimyksiä suosia ekologisesti ja sosiaalisesti kestävämpiä julkisia hankintoja.
- Vastaisuudessa EU:n vapaakauppasopimusten valmistelussa tulee huolehtia paremmin läpinäkyvyydestä, julkisuudesta sekä kansalaisyhteiskunnan kuulemisesta.

Kestävän kehityksen periaatteet huomioitava kattavammin

CETA-sopimuksen kohdat kaupasta ja kestävästä kehityksestä (kohta 22), kaupasta ja työstä (kohta 23) sekä ympäristönsuojelusta (kohta 24) ovat tärkeitä ja kannatettavia. Suhteessa EU:n kehityspolitiikkaan ja Agenda 2030:een CETA kuitenkin tarkastelee kestävästä kehityksestä melko kapeasti ja kaipaa lisää konkretiaa sen osalta, kuinka kestävä kehitys tavoitteiden ja toimintaohjelman toteuttaminen turvataan sopimuksen toimeenpanossa. Keinojen osalta sopimustekstissä mainitaan lähinnä vapaaehtoiset yritysvaltuudet, mikä on riittämätöntä. Pelkäämme, että sopimuksen toimeenpanossa kestävä kehitys jää vapaakaupan varjoon, eikä sitovaa ihmisoikeus-, yritysvaltuus- ja kuluttajansuojalainsäädäntöä voida kehittää EU:n tarpeiden ja tähänastisen suunnan mukaisesti.

Jotta CETA toimisi aidosti kestävästä kehityksestä tukevana sopimuksena, kestävä kehitys ei tule olla irrallinen kappale, vaan **Agenda 2030:n, kestävä kehitys tavoitteiden ja toimintaohjelman, tulee toimia sopimuksen lähtökohtana**. Sopimukseen tulee myös sisällyttää konkreettisia keinoja ja mekanismeja, joiden avulla eri tavoitteiden toteutuminen varmistetaan. Sopimuksen vaikutuksia arvioitaessa tulee ottaa huomioon kattavasti sekä alueelliset että globaalit ympäristö- ja sosiaaliset vaikutukset ja niiden tulee olla etusijalla suhteessa kauppaa- ja investointivaikutuksiin.

Vaikutukset kehitysmaihin huomioitava

Vaikka CETA on EU:n ja Kanadan välinen kauppasopimus, se vaikuttaa myös kehitysmaihin muun muassa kaupan siirtymisen ja sääntelyssä tapahtuvien muutosten kautta, globaaleina ympäristövaikutuksina sekä mallina tuleville kauppasopimuksille.

Kehys ry korostaa, että CETA:n toimeenpanon yhteydessä tulee varmistaa, ettei se vaikuta kielteisesti kehitysmaiden taloudelliseen kehitykseen ja heikennä köyhimpien maiden mahdollisuuksia Euroopan unioniin ja Kanadaan suuntautuvaan kauppaan. Erityisesti täytyy varmistaa, **ettei sopimus vaikuta kielteisesti kehitysmaiden ruoan tuotantoon tai muihin herkkiin sektoreihin**, joiden häiriöillä voi olla merkittäviä vaikutuksia köyhimpien ihmisten hyvinvointiin ja ruokaturvaan. Sopimuksesta mahdollisesti kärsiville kehityksille tulee kohdistaa tukea vaikutusten lieventämiseen.

CETA vaikuttaa kehitysmaihin myös epäsuorasti komission mallisopimuksena tuleville kauppasopimuksille. On tärkeää, että sopimuksen toimeenpanossa varmistetaan sen johdonmukaisuus kansainvälisten kestävästä kehityksestä tavoitteiden ja toimintaohjelman kanssa. Esimerkiksi CETA-sopimukseen esitetyn investointituomioistuinjärjestelmän ongelmat korostuvat entisestään, jos sitä sovelletaan kehitysmaiden kanssa solmittavissa vapaakauppasopimuksissa.

Investointisuoja ei saa estää tarpeellista sääntelyä

Yksi CETA-sopimuksen ongelmallisimmista seikoista on siihen sisältyvä investointisuojajärjestelmä riitojenratkaisumenettelyineen. Sopimustekstissä runsaasti vastustusta herättänyt ISDS-järjestelmä (investor-to-state dispute settlement) on korvattu uudenaikaisella investointituomioistuinjärjestelmällä. Esitetty järjestelmä sisältää kuitenkin samoja ongelmia kuin ISDS. Mikäli riitojenratkaisumenettely kasvattaa riskiä, että hallitukset joutuvat maksamaan yrityksille suuria korvauksia kompensationsa terveyttä, ympäristöä, työehtoja tai muita julkishyödykkeitä koskevista poliitikoista ja sääntelystä, tästä voi seurata, että oikeudenkäyntien pelossa sääntely esimerkiksi ympäristöongelmien tai sosiaalisten haittojen ehkäisemiseksi koetaan liian kalliiksi. Sopimuksessa esitetty erityinen investointituomioistuin vie myös pohjaa eurooppalaisilta ja EU:n jäsenmaiden tuomioistuimilta ulkomaisten sijoittajien voidessa ohittaa ne. Mikäli tällainen järjestelmä sopimukseen sisältyy, sen tulee ehdottomasti olla **demokraattisen valvonnan piirissä** ja jäsenmaiden parlamenteilla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa investointituomioistuinten päätöksiin jälkikäteen.

Mikäli CETA-sopimusta jatkossa käytetään mallina muissa kauppasopimuksissa, siihen sisältyvä riitojenratkaisumenettely on erityisen ongelmallinen. Vastaavan järjestelmän soveltaminen kehitysmaiden kanssa solmittaviin kauppasopimuksiin lisää suur yritysten valtaa ja heikentää paikallisen hallinnon mahdollisuuksia puuttua yritysten toimiin ympäristön ja ihmisten terveyden ja hyvinvoinnin turvaamiseksi. Jo vauriissa EU-valtioissa pelätään mahdollisuutta joutua oikeudessa vastakkain monikansallisten suur yritysten kanssa, joten voi vain kuvitella, mitä vastaava järjestelmä merkitsisi Tyynenmeren tai Karibian pienille saarivaltioille tai Nepalille ja Bhutanille, joiden kanssa EU tulee jatkossa päivittämään kauppasopimuksiaan. Näille maille esimerkiksi kotimainen ympäristösääntely ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi on äärimmäisen tärkeää.

Sikäli kun investointituomioistuimeen nojaava riitojenratkaisujärjestelmä tulee sisällyttämään CETA-sopimukseen, tulee **sopimukseen kirjata järjestelyn toimivuuden ulkopuolinen ja puolueeton väliarviointi muutaman vuoden päähän**. Lisäksi sopimukseen sisältyvän sijoittajasuojajärjestelmän ja riitojenratkaisumenettelyn tulee olla sellaisia, että niitä voidaan soveltaa myös EU:n tuleviin kauppaa- ja investointisopimuksiin kehitysmaiden kanssa ilman pelkoa demokratian tai ympäristön vaarantumisesta.

Ilmastonmuutoksen torjunnan oltava etusijalla

Euroopan unioni on sitoutunut suhteellisen kunnianhimoiseen ilmastopolitiikkaan sekä toimimaan edelläkävijänä kansainvälisessä prosessissa kasvihuonekaasupäästöjen rajoittamiseksi. Lukuisat järjestöt ja asiantuntijat ovat varoittaneet CETA:n hankaloittavan kasvihuonekaasupäästöjen rajoittamista, sikäli kun se parantaa kanadalaisten kaivosyhtiöiden mahdollisuuksia tuoda Eurooppaan ympäristö- ja ilmastovaikutuksiltaan erittäin haitallista öljyhiekkaa ja siitä jalostettua öljyä (engl. tar sands oil). Öljyhiekka on herättänyt runsaasti keskustelua valmisteltaessa EU:n polttoaineiden laatuohjelmia (Fuel Quality Directive). CETA:n voimaantulo tulee todennäköisesti vaikeuttamaan öljyhiekan tuonnin ja käytön rajoittamista Euroopan unionin alueella, millä puolestaan on vaikutuksia koko globaaliin ilmastonmuutoksen vastaiseen kamppailuun.

Öljyhiekan haitat ympäristön ja ilmaston kannalta ovat yleisesti tiedossa, ja sen tuotantoa ja kulutusta tulee pyrkiä kaikin tavoin vähentämään. Mikäli CETA allekirjoitetaan, on huolehdittava siitä, **ettei sopimus avaa mahdollisuuksia öljyhiekan tuonnin ja tätä kautta tuotannon kasvulle** ja näin heikennä EU:n roolia globaalien ilmastopolitiikan edelläkävijänä. Sen sijaan sopimukseen sisältyvien kestävä kehityksen ja ympäristönsuojelutavoitteiden nimissä tulisi Kanadalta edellyttää kunnianhimoisempaa sitoutumista kasvihuonekaasupäästöjen rajoittamiseen sekä öljyhiekan tuotannosta luopumista.

Kestävyys otettava huomioon julkisissa hankinnoissa

EU:n ilmastotavoitteiden turvaamisen ohella on syytä varmistaa, että CETA:n toimeenpano ei hankaloita muitakaan EU-tason prosesseja, joita on käynnistetty kestävä kehityksen edistämiseksi. Viime vuosina EU on esimerkiksi pyrkinyt edistämään sosiaalisten kriteereiden huomioimisesta julkisissa hankinnoissa (EU:n hankintadirektiivi). Tässä yhteydessä on käyty keskustelua muun muassa globaalisti oikeudenmukaisen veronmaksun huomioimisesta hankintakriteerinä sekä yritysten ihmisoikeusvastuusta ns. konfliktimineraalien tuotannossa. Mikäli CETA-sopimus astuu voimaan, tulee varmistaa, **ettei EU-tasolla edistettävien tavoitteiden tulkita olevan ristiriidassa sopimuksen syrjimättömyysperiaatteen kanssa**. CETA:n sopimustekstissä toki mainitaan yritysten rohkaiseminen vapaaehtoisin ympäristö- ja reilun kaupan sertifiointeihin keinoina edistää kestävä kehitystä (kohta 22.3). Rohkaisemisen ohella tulee kuitenkin varmistaa, ettei esimerkiksi ympäristö- tai reilun kaupan merkin edellyttämistä julkisilta hankinnoilta voida tulkita yritysten kannalta syrjiväksi käytännöksi.

Kiinnitimme huomiota myös sopimustekstin kohtaan 19.7, jossa mainitaan, että yrityksen voi poissulkea hankintakilpailusta, jos se on jättänyt verovelvoitteensa suorittamatta. Tulkitsemme tämän kohdan koskevan kansallisen tason veronmaksun laiminlyöntiä. Kestävä kehityksen nimissä tämä kohta **tulee laajentaa koskemaan myös globaalia verovälttelyä**.

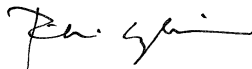
Läpinäkyvyyttä valmisteluun

Sopimuksen sisällön ohella haluamme kiinnittää huomiota myös tapaan, jolla komissio on käynyt neuvotteluita jäsenmaiden ja Euroopan unionin puolesta. Etenkin CETA-neuvotteluiden alkuvaihe on tapahtunut suljettujen ovien takana ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden on ollut hankalaa saada sopimuksesta tietoa. Samaan tapaan kuin TTIP-neuvotteluita myös CETA-prosessia voi kritisoida läpinäkymättömyydestä. Vertailukohtana on syytä muistaa, että EU:n kauppasopimusneuvottelut kehitysmaiden kanssa edellyttävät osallistavaa kumppanimaiden ja kansalaisyhteiskunnan eri osa-alueiden kuulemista. Toivomme, että **jatkoissa kauppa- ja investointisopimusten neuvotteluissa kiinnitetään enemmän huomiota julkisuuteen ja kansalaisyhteiskunnan kuulemiseen**.

Yhteenveto

EU:n kauppapolitiikkaa tulee toteuttaa tavalla, joka ei ole ristiriidassa EU:n kehityspoliittisten tavoitteiden eikä kansainvälisten kestävästä kehitystä koskevien periaatteiden kanssa. Agenda 2030 -ohjelman toteutuminen edellyttää, että kestävä kehityksen periaatteet omaksutaan myös vapaakauppasopimusten lähtökohdiksi. CETA-sopimukseen sisältyy mielestämme niin suuria ristiriitoja ja riskejä suhteessa näihin periaatteisiin, että sopimusta ei tule allekirjoittaa. Mikäli sopimus kuitenkin allekirjoitetaan, on varmistettava, ettei sen voimaantulo vaaranna tai heikennä EU:n kehityspoliittisia päämääriä eikä Agenda 2030:n toimeenpanoa. Sopimuksen vaikutuksia on arvioitava laajalti globaalien kestävä kehityksen ja kehitysmaiden näkökulmasta, ja mikäli epäkohtia ilmenee, sopimusta on voitava tarkistaa ja uudistaa.

Kunnioitavasti,

Rilli Lappalainen
Päsihteeri
Kehys ry

Lisätietoja:

Elina Mikola
Vaikuttamistyön koordinaattori
Kehitysyhteistyöjärjestöjen EU-yhdistys Kehys ry
elina.mikola@kehys.fi
puhelin: 046 851 5974

---

¹ Lissabonin sopimuksen artikla 208:n mukaisesti Euroopan unionin tulee ottaa kehityspoliittiset tavoitteensa huomioon kaikissa politiikoissa, joilla on todennäköisiä vaikutuksia kehitysmaihin

² https://stop-ttip.org/success-for-stop-ttip-3263920-million-signatures/?noredirect=en_GB